

Harc egy Petőfi-kiadás körül

Az olvasó, aki ma örömmel lapozgat Petőfi összes műveiben, azt hiszi, hogy ilyen gyűjteményi valahogy magától áll össze. Nem is sejti, hogy a könyv régi Petőfi-rajongók és szorgalmas kutatók közreműködésén kívül politikai küzdelmek, túlzás nélkül mondhatjuk: osztályharc gyümölcse.

Nincs itt hely arra, hogy részletesen elbeszéljük azt a kalandos történetet, amelyen át Petőfi műve „eljutott odáig”, hogy ma már többé-kevésbé teljes és megbízható szöveggel kerül a magyar olvasó elé. Elég itt annyit, hogy megkíséreltük megamnisítani, megcsónkítani és elkobozni, s csak halála után egy teljes negyedszázaddal, 1874-ben merült fel először a gondolat, hogy itt van végre az ideje egy teljes Petőfi-kiadásnak. S épp ennek kapcsán történt az a

kinos eset,

amelyről ma már csak egy-két szakember tud, de amely olyan jellemző és tanulságos, hogy megérdemli a fellevenítést.

Az Athenaeum könyvkiadó-társulat megszerezve a költő műveinek kiadási jogát, 1873-ban elhatározta, hogy összegyűjti és egy lehetőleg teljes és díszes kiadásban bocsátja közre Petőfi költeményeit. A szerkesztéssel kissé különös módon, de aligha véletlenül, Greguss Agostót, a tekintélyes esztétikust bízta meg, akiről közsímt volt, hogy a negyvenes években bántóan értetlen bírálatot írt Petőfiről. Igaz, hogy Greguss több némileg jóvátette tévedését: 1848-ban ő is forradalmár lett és dicsőítő-versek is intézett a költőhöz. De az elvi szilárdság, úgy látszik, nem tartozott a tudós esztétikus erényei közé, mert a forradalom bukása után ismét „lehiggadt”, még pedig olyan mértékben, hogy mint látni fogjuk, Petőfiből is higgadt, illedelmes, királyhű költőt próbált faragni. 1874 júniusában az Athenaeum című folyóiratban közzétette a sajtó alatt lévő díszkiadáshoz írt előszavát, amelynek elveit nyilvánvalóan az Athenaeum-társulat egész vezetősége s Greguss barátai, a Kisfaludy-Társaság és Akadémia író előkelőségei is helyeselték. Az előszóban Greguss kifejti, hogy a józslés kedvéért néhány szót kihagyott Petőfiből, mint például az *Elet vagy halál* című költeményéből a „tetvek” szót, a még érvényes 1848-i sajtótörvénynek hódolva pedig teljesen mellőzött hét Petőfi-verseket, s tizenegy darabot sorokat, sőt egész versszakokat kihagyott. Így kihagyta *A királyok ellen*, *A királyokhoz*, *Készülj hazám!*, *A király s a höhér*, *Ausztria, Itt a nyílám, mibe löjtem?*, és *Akasszátok fel a királyokat* c. költeményeket. Kis híjja, hogy a költők királyából királyok költője nem lett a kezén. Miért járt el így Greguss? Az előszó szerint nem gyávaságból. Hiszen nem büntették volna meg, fejtegeti, a versek közléséért, vagy ha igen, legfeljebb a mártírság szép koszorúját viselhetné. (Csak arról nem beszél, hogy e szép koszorúval nem ülhetne többé egyetemi katedráján.) Hogy nem gyávaságból hagyta ki a verseket, azzal igyekszik bizonyítani, hogy le merte közzélni az *Apostolt*, pedig „ez a királyvilkosság apotheozisa”. Mulatságosan magyarázza, hogy miért közölte éppen ezt. Mert „nem sikerült apotheozis”, hiszen „erkölcsi képtelenség dicsőítése nem sikerülhet”. Azaz az

Apostolt azért tette közzé, mert — rossz s így hatástalan versnek tartotta. A felsorolt versek mellőzésével pedig „*Hódoltam*, írja, *a törvény ama pontjainak, melyek a magyar király és családja megsértését tiltják.* Hozzáteszem, hogy amit ez alapon a gyűjteményből kihagytam, politikai rövidlátásunk, fegyelmezetlen szellemünk és zilált viszonyaink közepett tanácsosabbnak láttam volna kihagyni még az esetben is, ha a törvény rá nem kötelez... tartózkodván oly érzelmek terjesztésétől, melyek a magyar nemzet ragaszkodását a magyar királyhoz csökkenthetik”.

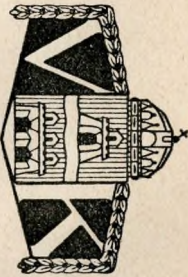
Hogy a verseket minden törvényes következmény nélkül valóban közölhette volna, csakhamar be is bizonyította az *Otthon* című folyóirat, mely ugyanebben az évben megtámadta Gregusst és közzétette a kihagyott költeményeket s a megcsónkított versek teljes szövegét. De ez a támadás is jellemző a korra, mely legjobb esetben úgy gloriifikálta Petőfit, hogy

pusztán irodalmi jelentőséget

tulajdonított neki. „Ma már helyreállt a béke nemzet és uralkodó család közt — írja az *Otthon* vezércikke —, s *kinek jutna eszébe* Petőfi Sándor forradalmi költeményeivel bujtogatni, lázítani? Senki oly balgatag nem lenne. *Történeti és irodalmi emlékek már azok, amelyeket megőrizni int a háladatosság költőnk iránt.* „Ma már forradalmi dalai, haragos lelkének villámlásai, miként maga elkelesztelt, *erejüket és élüket, romboló hatásukat nélkülözik.* S így van ez jól. Ma már csak történeti és irodalmi emlékek.” Nem könnyű eldönteni, mi volt tiszteletlenebb Petőfivel szemben: Greguss borzongása-e, amely fátylat borított vele Petőfi forradalmiságára, vagy e védelemben rejlő öntudatlan kicsinylés... Az Athenaeum a támadások hatása alatt mégis kénytelen volt megsemmisíteni a sajtó alatt lévő díszkiadást. *Ujat készített helyette, s ezt, ismét aligha véletlen válsztással, Gyulaira bizza.* A *Hadnagy uram* egykori költője ugyanis ekkor már egyike a legbuzgóbb 67-eseknek, s így ha az országos felháborodás hatása alatt be is iktat hármát a kihagyott versek közül, még mindig mellőzi *A királyok ellen*, *Ausztria, Itt a nyílám, Akasszátok fel a királyokat* című verseket, megcsónkítja a *Kont és társai*, *Az edélyi hadsereg*, *Péter bátya*, *Föl a szent háborúra* című költeményeket.

Nem egészen érdektelen a botrányos Greguss-féle kiadás további története sem. E kiadás, mint említettem, nem került forgalomba, egyetlen megmaradt példányát Gyulai Pál tette el magának. Irodalomtörténet-írásunk pedig teljesen elhallgatja az esetet. *Szinnyei József* 14 kötetes nagy életrajzgyűjteménye, mely minden magyar irodalomtörténeti kutatás kiindulópontja, Greguss címszó alatt épp úgy hallgat róla, mint ahogy el-sikkasztja a Petőfi-kiadások felsorolásánál is. A „*Nagy-Pintér*” sem tesz róla említést. Elhallgatják *Beóthy Zsolt* és *Bánóczy József* Greguss-émlékszedéi is. Pedig Petőfi utóéletének egyik tanulságos dokumentuma. Hallgatnak róla, mint a család szokott a szegyenről. Ha az első tudományos Petőfi-kiadás szerkesztője, *Havas Adolf* 1892-ben nem ad hírt róla (I. 395—8. l.), úgy elvész az emléke az 1874-i hírlapok betűrengéteiben, hogy legfőlegbén véletlen vehette volna felszínre.

Komlós Aladár

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Komlós Aladár

Cím:

Harc egy Petőfi-kiadás körül

Forrás:

Hadnagy uram 1949. júl. 20.

Személy

1873/74: 1949

Osztályozás

81